

Történeti épületek helyreállítása: hitelesség vagy fenntarthatóság?

Már második alkalommal rendezték meg hagyományteremtő szándékkal a Történeti épületek helyreállítása szakmai fórumot a pécsi Pollack Expo keretében. Az esemény a Pécsi Tudományegyetem Műszaki és Informatikai Kara (PTE MIK), valamint a Magyar Mérnöki Kamara Építési Tagozata együttműködésében jöhetett létre.

Az idei programban helyet kaptak a tartószerkezeti, műemlékkutatási, építészeti és a történeti belső tér helyreállításával kapcsolatos kérdések is, amikről aktuális munkáik mentén maguk az érintett szakemberek, tervezők, kivitelezők, lebonyolítók, oktatók beszéltek április 4-én. Az egész napos fórum a kar építészmérnök, építőmérnök, doktorandusz és szakmérnöki hallgatóinak, valamint a Magyar Építész Kamara és a Magyar Mérnöki Kamara szakmagyakorlóinak szólt.

A történeti épületek rehabilitációja adekvát választ ad egyrészt a közös múlt megismerésére és megőrzésére, másrészt képes reagálni a fenntarthatóság kihívásaira is. Az érték megismerése és megőrzése a mai kor igényei szerinti használhatóságával kerül szembe, még azonos funkciót hordozó épületek esetében is. Minél jobban eltér a mai használat módja a korábitól, annál nagyobb kihívás az épület integritásának megőrzése. A történeti épületek felújítása

A Lánchíd

és újra használatba vonása több szakma együttműködését és sajátos elköteleződését követeli meg. A szakmai fórum előadásai konkrét példákon keresztül mutatták be azokat a szerkesztési elveket, amelyek a szerkezetek, homlokzatok, homlokzati részletek, belső terek vagy akár az épület együttes egészének értelmezését segítik elő – ezek megismerése és megértése kiemelt feladatként jelent meg.

Az idei fórum fókuszában ismét a „szépészet, az építészeti tervezés és a szerkezeti megoldások voltak, különös tekintettel a történeti épületek értékeinek megőrzésére, a hitelesség, az épség biztosítására, az új igényeknek való megfelelés határaitra. Ahogy Dr. Fejérdy Tamás DLA, c. egyetemi docens, okleveles építészmérnök, Gazzola-díjas műemlékvédelmi szakmérnök az előadása elején fogalmaz: „mégis, a történeti szerkezetek fenntartásának alapvető eszköze, hogy amennyire lehet, eredeti kialakításukban, összefüggéseikben és funkciójukban próbáljuk megtartani azokat”.

„Ahhoz, hogy egy műemléket, vagy bármely történeti épületet úgy megőrizzünk, hogy önmaga maradjon, annak a történeti szerkezeteit kell megőrizni, külön-külön és együttvéve. Ez igen nagy kihívást jelent – hiszen ami anyagból van, előbb-utóbb elkopik, megsérül, elromlik, tönkremegy. A történeti szerkezetek – fizikai mivoltukban való – fenntartása a hitelesség szempontjából valójában alapkövetelmény, legalábbis a mi (európai) kulturális régiókban. Ugyanakkor a megváltozott igények és szabványok (teherhordás, tűzvédelem, energiahatékonyság) kielégítése gyakori kihívás; a legtöbb ország vonatkozó szabályozása lehetőséget nyújt az általánostól eltérő megoldások alkalmazására (derogáció). Mindezek alapján: „nagy a kísértés” a történeti szerkezetek cseréjére. Mégis: a történeti szerkezetek fenn-

Fejérdy Tamás DLA

Lengyel Dávid

tartásának alapvető eszköze, hogy amennyire csak lehet, eredeti kialakításukban, összefüggéseikben és funkciójukban próbáljuk megtartani azokat.”

Hogy ez kinek mennyire sikerült, és milyen utak vezetnek a megőrzéshez és a „jó” mai használathoz, nos, a résztvevők ezekről hallhattak a nap során. A példák olyan műemléki helyreállításokat mutattak be, amik az elmúlt évben az ICOMOS civil szervezet szakmai elismerését is magukénak tudhatják.

Dr. Tárkányi Sándor DLA építész, Sopron műemlék-felügyelője ezúttal Sopron belvá-

rosának műemléki helyreállítási projektjei közül a homlokzatok színezését, az eredeti színek megtalálását és visszaidézését mutatta be „Természetes festékpigmentek előfordulása Sopron barokk épületein a legújabb kutatások tükrében” című előadásában.

„Az elmúlt 10 évben több mint 80 műemlék épület homlokzata újult meg Sopronban. A felújítások során a homlokzatok új színezésének meghatározását helyszíni kutatások előzték meg. A tagozatokon feltárt festékmарadványok eredményeként jó néhány ház frontja új színezést kapott. Az előadás során két olyan természetes festékpigment előfordulását ismertette, amelyek a hagyományos barokk színezési felfogást jelentősen cáfolják, illetve felülírják.” – olvashatjuk a szakmai fórum leírásában.

A Lánchíd 2021–2023 közötti helyreállítása elnyerte az Építőipari Nívódíjat. A munkákról a felújítást végző A-Híd Zrt. építésvezetője, *Lengyel Dávid* építőmérnök adott összefoglalót, ebből megismerhettük az 5194 tonnás acélszerkezetű híd építéstörténetét, valamint a beruházás organizációs kihívásait és szerkezeti megoldásait is.

Prof. Dr. Mezős Tamás okl. építőmérnök, műemlékvédelmi szakmérnök felhívta a figyelmet az épületdiagnosztikai vizsgálatok jelentőségére, a tervezés és kivitelezés közötti folyamatos párbeszéd szükségességére, valamint a műemlék-helyreállítások szemléletének átalakulására.

„Történeti épületek helyreállítását megelőző előkészítő feladatok között kiemelt szerepe van az épületdiagnosztikának. Megalapozott ismeretek szerzéséhez elengedhetetlen a történeti szerkezetek beható ismerete. Ennek hiányában csak a mai szempontok alapján ítéldhetjük meg a szerkezet viselkedését, ami műemléki védelem alatt álló épületek esetében a műemléki érték sérüléséhez vezethet. Példákon mutatom be azokat a hibákat, amelyeket saját gyakorlatom során elkövettem és amelyeket ma már egészen más felfogásban kezelnek.”

A professzor munkatársa, *Bodó Balázs* építész prezentációjában az MNB székház homlokzati nyílászáróinak rekonstrukciója kapcsán a 120 évvel korábbi tervezői gondolkodásról, a szerkesztési elvek megértéséről és azok gyakorlati kivitelezéseiről osztott meg izgalmas részleteket.

„A központi banki feladatok folyamatos változásával, valamint a komforttal szem-

ben támasztott követelmények emelkedésével, az elmúlt 120 évben az Alpár Ignác által, eredetileg is jegybanki funkcióra tervezett Szabadság téri székház folyamatosan átalakult. A legnagyobb változást azonban – az elmúlt években lezajlott fejlesztések eredményeként – egy teljes szint utólagos épületbe történő beerőltetése jelentette. Elsősorban e miatt, valamint a belső udvar alsó zónájának beépítése okán vált szükségessé a homlokzati nyílászárók nagy részének rekonstrukciója, melyhez elengedhetetlen volt az eredeti Alpár-féle szerkesztési logika megértése, hogy a megőrzött elemek alapján a szerkezetek újraalkothatók legyenek. Az előadás a 120 évvel ezelőtti tervezői gondolkodás, szerkesztési elvek megértését, az ahhoz vezető utat, és annak gyakorlati kivitelezési munkába történő adaptálását mutatja meg.”

Verebes Dóra vezető festőrestaurátor a 19. századi falképek és díszítőfestések helyreállításáról szóló előadásában, az Operaház, a Magyar Tudományos Akadémia és az Igazságügyi Palota falfestményei példáján keresztül mutatta be a restaurálás alatt megoldandó feladatokat. Kiemelte a falfestmények és a környező dekoratív festészet fontosságát, az eredeti színek jelentését és visszaállításának folyamatát, amik fontosak a harmonikus egység szempontjából.

Bóna Ágota belsőépítész, doktorandusz hallgató a kulturális és művészeti funkciót magába foglaló középületek helyreállítási fázisain keresztül mutatta be az épületkerámiák előkészítő kutatásait, restaurálási és konzerválási folyamatait a fenntarthatóság és az integrált értékvédelem szempontjából. A jáki Szent György-templom, és a hozzá tartozó épületegyüttes környezet kutatásáról és helyreállításáról, ami 2024-ben szintén elnyerte az ICOMOS díját, *Sarkadi Gábor* építész, a helyreállítás szakmai vezetője így ír:

„A jáki templom helyreállításának befejezésére 2018 és 2023 között került sor. A munka magában foglalta a templombelső régészeti feltárását, falkutatását, restaurálását, a nyugati kapu és a mellékhajó-homlokzatok restaurálását. Befejeződött a kolostor, a Szent Jakab-kápolna és a templomkert régészeti kutatása. Elkészült a Szent Jakab-kápolna tetőzetének helyreállítása és belső restaurálása. Megújult a templomkert a hozzá tartozó támfallal, téglakerítéssel, Felnay-kapuvál, stációkkal. A projekt második ütemében kerül sor az apátság egykori épületeinek felhasználásá-

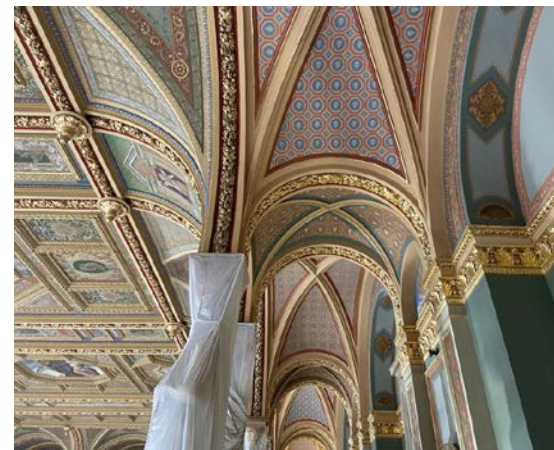

Prof. Dr. Mezős Tamás

val a látogatóközpont, új kiállítótér és kiállítás megépítésére.”

A jáki templom környezetének megújítását és a következő ütemben annak turisztikai hasznosítását a tervezőiroda egyik vezető munkatársa *Péterffy Miklós* építész ismertette.

Besey László okleveles építőmérnök izgalmas, ugyanakkor szakemberek és laikusok számára is érthető előadásában a történeti tetőszerkezetek erőjátékát mutatta be. Az előadása összegzéseként így írt erről:

Magyar Tudományos Akadémia festőrestaurátora munkák

Verebes Dóra

„Ahogyan Balassi Bálinttól Varró Dánielig ível a magyar költészet, ugyanúgy barokktól napjainkig a rejtőzködő honi padlások színes világa, a mérnökök és ácsok szekercével írt története. Besey László ötven éve gyakorló mérnök, aki szerint örökségünk értékei között rejtőzködnek a művészetek által felöltöztetett tartószerkezetek, legyen az érték pusztá formá, vagy éppen hordozó váz.”

A napot „Az integritás megőrzésének lehetősége a kivitelezésben” kerekasztal-beszélgetés zárta. Megőrizhető-e az eredeti anyag, szerkezet, az épület épsége és ezáltal a hitelessége a helyreállítási munkák során? Meg kell mindent őrizni? Be kell mindent mutatni? Milyen lehetőségei vannak a megőrzésnek? Kibékíthető a megőrzés igénye a fenntarthatóság, a mai használat elvárásaival? A beszélgetést az adaptive reuse-hoz (más néven épületek újrahasznosítása) kapcsolódó gondolatokkal *dr. Mészáros Bernadett* közgazdász, műemlékvédelmi szaktanácsadó indította el, majd Prof. Dr. Mezős Tamás vette át a moderátori szerepet.

A beszélgetőtársak Dr. Fejérdy Tamás DLA, *Dr. Kukai Tibor*, egyetemi docens, okleveles építőmérnök, BVMK örökös elnök, *Weber László*, c. egyetemi docens, okleveles építészmérnök, az MMK Építési Tagozata alelnöke voltak.

Az ICOMOS (2010) meghatározása szerint a sikeres örökségvédelmi, adaptív újrahasználati projekt egy helyet vagy épületet olyan kompatibilis funkcióra alakít át, amely egyúttal megőrzi annak kulturális örökségi értékeit. Ez a definíció sze-

rint egyszerűnek tűnik, ám a kivitelezés során rengeteg döntést kell meghozni. Mit tartunk meg az egymásra rakódott rétegekből, szerkezetekből? Mi az, ami nem mutatható be? Milyen mértékű komfort érhető el egy helyreállításnál? Miként lehet a mai tudással, eszközökkel, technológiával helyreállítani? Kell-e rekonstruálni, ha fel lehet újítani? Kell-e kortárs réteg hozzáadásában gondolkodni? Miként lehet beazonosítani és összebékíteni a tervezésben és a kivitelezésben érintett szereplők (tulajdonos, használó, tervező, kivitelező) igényeit, érdekeit? Természetesen ezek a vitára okot adó felületek. Abban azonban a kivitelezésben és műemlékvédelemben jártas szakemberek egyetértettek, hogy „tisztetben tartják és megőrzik” az épület örökségi jelentőségét (és azt adó értékeit), és hogy ehhez a régi korok tervezési elveinek, anyagainak, szerkezeteinek alapos ismerete szükséges.

A fórum résztvevőinek *Dr. Szabó Éva* okleveles építészmérnök készített egy összeállítást az örökségvédelem aktuális fogalmi meghatározásairól, a védelmi kategóriák és a műemlékvédelmi szervezeti felépítés változásáról, a friss jogszabályi tudnivalókról, különös tekintettel a magyar építészetéről szóló 2023. évi C. törvény építészeti örökségre vonatkozó elveiről, eljárásairól, meghatározásairól.

A PTE MIK 2020 őszén indította el az első Történeti épületdiagnosztikai és rehabilitációs szakmérnök és szakember szakirányú továbbképzését. Az épületdiagnosztikát kiemelve állt át gyakorlatiasabb

Besey László

Dr. Kovács-Andor Krisztián

vonatra, nem titkolt szándékkal a kivitelezésben dolgozó építész- és építőmérnököket is megcélózva. A képzés a tervezett tudásátadáson túl szakmai közösséget szeretne építeni. Ehhez jó indulást ad az első két kurzuson már diplomát szerzett huszonöt szakember, az ősszel indult évfolyam, továbbá a PTE MIK Breuer Marcell Doktori Iskolája, ahol a képzésében a műemlékvédelem kiemelt hangsúllyal jelenik meg. Nem titkolt célunk, hogy a pécsi Történeti épületdiagnosztikai és rehabilitációs szakmérnöki képzést a szélesebb szakmai közönség előtt is megmutassuk, egyúttal hagyományteremtő céllal szakmai közösséget építsünk.” – mondta felvezető előadásában *Dr. Kovács-Andor Krisztián* építész, a pécsi szakmérnöki képzés szakfelelőse.

Dr. Mészáros Bernadett
okl. közgazdász,
Dr. Szabó Éva
okl. építészmérnök

A kerekasztalbeszélgetés résztvevői

